

Tagaseljaotsuste regulatsiooni kohaldamine kohtupraktikas (01. 01. 2006 jõustunud TsMS kohaselt)

28. august 2007. a.

Analüüsi eesmärk

Käesoleva analüüsi peamiseks eesmärgiks on uurida, kuidas on maakohtud ja ringkonnakohtud kohaldanud 01. 01. 2006. a. jõustunud TsMS-s sisalduvaid tagaseljaotsuse tegemist reguleerivaid menetlusnorme ja milliseid probleeme nimetatud normide kohaldamisel esineb.

Analüüsi aluseks olevad materjalid

Ringkonnakohtute lahenditest olid analüüsi objektiks kõik seisuga 01. 04. 2007 tehtud ja KIS-is kajastatud lahendid, kus vaidluse esemeks on olnud tagaseljaotsuseid puudutav regulatsioon.

Esimese astme kohtupraktikast olid analüüsi objektiks Harju, Tartu, Pärnu ja Viru Maakohtus peamiselt 2007. a. aprillis ja mais tehtud ja KIS-i vahendusel kättesaadavad tagaseljaotsused. Pisteliselt on uuritud ka mõningaid ajaliselt varasema või hilisema perioodi lahendeid. Lisaks eelnevale on analüüsi aluseks Justiitsministeeriumi poolt kogutud andmed 2007. aasta jaanuarist kuni maini kohtutele esitatud kajade ja nende alusel taastatud menetluste kohta.

KIS-i andmetel tehakse esimese astme kohtutes märkimisväärsel hulgal tagaseljaotsuseid. Justiitsministeeriumi statistika põhjal tehti 2007. aastal ajavahemikus jaanuarist kuni maini (kaasa arvatud) 2007 esimese astme kohtutes kokku 3837 tagaseljaotsust. Sellest tulenevalt ei ole analüüsi käigus olnud võimalik kõiki kõnealusesse perioodi kuuluvad tagaseljaotsuseid läbi töötada. Analüüsi eesmärgi saavutamiseks vajalike järelduste tegemiseks on lahendeid uuritud pisteliselt.

Uuritud lahendid näitavad, et enamuse tagaseljaotsuseid tehakse kohtuasjades, kus nõue põhineb nn massteenuse pakkuja (krediidiasutus, liisinguandja, telekommunikatsiooni ja mobiilsideoperaator, kindlustusandja jmt isikud) ja füüsilise isiku vahel sõlmitud lepingulisel võlasuhtel või eluruumi kasutamisest tuleneval (sh kommunaalteenuste tasude) võlgnevusel.

Õiguslik raamistik ja püstitatud küsimused

Euroopa Inimõiguste Konventsiooni artikkel 6 kohaselt on igal inimesel oma tsiviilõiguste ja -kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral **õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele** mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis.

Põhiseaduse (PS) § 24 lg 2 sätestab igal inimesel **õiguse olla oma kohtuasja arutamise juures**. Põhiseaduse ekspertiisigrupi lõpparuandes on vastava sätte kohta siiski märgitud, et §-l 24 lg 2 on printsiipaalne ja mitte absoluutne iseloom. See tähendab, et üksikisikule tuleb **anda võimalus osaleda oma kohtuasja arutamisel, kuid kui isik seda võimalust ei kasuta, ei takista see kohtuotsuse langetamist ilma isikut ära kuulamata**. Tõlgendades Põhiseaduse § 24 lg 2 absoluutse normina, mis keelab igasuguse kohtumõistmise isiku kohalolul, oleks üksikisikul võimalik blokeerida tervet protsessi. Kohtuvõim saab aga korrektselt

funktsioneerida ainult juhul, kui ta töötab efektiivselt. Efektiivsust on omakorda võimalik tagada vaid siis, kui arvestatakse piisavalt protsessiökonomia põhimõttega. Lähtuvalt sellest arutlusest **on ka protsessiökonomia põhiseaduslik väärtus, mis õigustab põhiseaduse § 24 lg 2 piiramise ning lubab teatud juhtudel langetada kohtuotsuseid ka tagaselja ilma isiku kohaloluta.**

Samas seondub tagaseljaotsuste problemaatikaga ka teine aspekt – kohtupidamine peab nimelt olema tagatud **mõistliku aja jooksul**. Kui lisada siia tsiviilkohtumenetluse dispositiivsuse põhimõtte, mille kehtimise tulemuseks on muu hulgas ka see, et pooled ei pea oma vaidluse aruteluks tegelikult kohale ilmuma, siis ilmneb, et seadusandja peab kuidagi suutma leida tasakaalu ühelt poolt selle poole huvide vahel, kes soovib oma asja võimalikult kiiret lahendamist ja teiselt poolt selle poole huvide vahel, kes püüab otsuse tegemist lükata nii kaugele kui võimalik. Samu väärtuskategooriaid kaalub menetluslikke otsustusi tehes ka kohus.

Saksa õigusteoorias¹ on tagaseljaotsuste regulatsiooni olemust avades rõhutatud kolme esmase eelduse olemasolu vajalikkust, et kohus saaks kostja kohtuistungile mitteilumise korral teha tagaseljaotsuse:

- üks pool peab olema kohale ilmunud ja teine peab olema jäänud ilmumata (muu hulgas on leitud, et ilmumata jäänuks võib lugeda näiteks ka sellist poolt, kes on küll füüsiliselt kohal, kuid ei võta asja arutlust osa).² Kui kohale ei ilmu kumbki pool, siis tagaseljaotsuse regulatsioon kohaldatav ei ole (vt ka TsMS § 408);
- ilmumata jäänud pool peab olema seaduses sätestatud korras kohtusse kutsutud (eelduseks kutse nõuetekohane kättetoimetamine, piisava pikkusega aeg ettevalmistamiseks ja selleks, et kohale ilmuda. Vastasel korral on rikutud isiku ärakuulamisõigust; vt ka TsMS § 413 lg 3);
- ilmunud pool peab esitama tagaseljaotsuse tegemise taotluse (kohus kontrollib vastavat taotlust nagu teisigi protsessuaalseid taotlusi; vt TsMS § 409 lg 1 ja 413 lg 1)

Lisaks eelnevale peavad muidugi olema täidetud ka nn üldised eeldused, mida seadus seostab "hagi nn eduka esitamisega" – hagi lubatavus, protsessuaalsed eeldused (nt protsessiõigusvõime), samuti peavad puuduma tagaseljaotsuse tegemist keelavad asjaolud.

Tagaseljaotsustega seonduv problemaatika võib muu hulgas tõusetuda ka Euroopa Liidu ühtse õigusruumi valguses, eelkõige seoses kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise küsimusega. Euroopa Nõukogu 22. detsembri 2000. a. määruse (EÜ) nr 44/2001 art 34 p 2 kohaselt ei tunnustata liikmesriigis tehtud kohtuotsust, kui otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus.

Euroopa Kohus on tõlgendanud mõistet "kohtusse ilmumata jätnud kostja, kellel on „võimalus” otsust vaidlustada" 14. detsembri 2006. a. otsuses kohtuasjas C-283/05. Otsuse punktis 49 on märgitud, et kostja „võimalus” end kaitsta tähendab sisuliselt seda, et ta on

¹ C. G. Paulus. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuste tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn, 2002, lk 141, äärenr 330-334. Nimetatud eelduste puhul tuleb silmas pidada, et need puudutavad olukorda, kus tagaseljaotsus tehakse poole istungilt puudumisel.

² Saksa menetlusteoorias on seejuures märgitud, et juhul, kui protsessil, kus isiku esindajaks peab olema advokaat, on isik ise kohal, kuid teda ei esinda postulatsioonivõimeline advokaat, loetakse vastav füüsiline isik mitteilmunuks vaatamata sellele, et ta teeb ise kõiki protsessuaalseid avaldusi (Vt C. G. Paulus. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuste tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn, 2002, lk 140, äärenr 332).

tõepoolest teadlik otsuse sisust, kuna see on talle kätte toimetatud **piisavalt aegsasti**.³ Eelnevat arvestades võib osutada põhjendatuks küsimus, kas meie kohtupraktika suundumused tagavad nimetatud põhimõtte realiseerumise.

Analüüsi eesmärke silmas pidades on uuritud näiteks selliseid küsimusi:

- kuidas veendub esimese astme kohus, kes rahuldab hagi tagaseljaotsusega hagi õiguslikus põhjendatuses (ja veenvuses);
- kas kohtud on järginud tagaseljaotsuse vorminõudeid (TsMS § 444 lg 1 vs lg 2: põhjendav osa tagaseljaotsuses);
- kas tehtud tagaseljaotsustes on esinenud tagaseljaotsuse tegemist välistavaid asjaolusid (TsMS § 407 lg 4 ja 5, § 64 lg 1- vastamise tähtaja pikendamise küsimus; 413 lg 3) jmt.

Alljärgnevalt on tagaseljaotsusega seotud probleeme analüüsitud teemade kaupa.

1. Hagi või kohtukutse kättetoimetamise probleemid

1.1. Üldised tähelepanekud

Mitmete analüüsi käigus läbivaadatud tagaseljaotsuste puhul ilmnis, et otsuses ei ole hagi või kohtukutse kättetoimetamise konkreetset viisi märgitud (näiteks 25.04.2007. a. Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja tagaseljaotsus tsiviilasjas nr 2-06-31657). Otsuse parema kontrollitavuse seisukohast oleks ilmselt õige, kui kättetoimetamise viis tagaseljaotsuses kui spetsiifilises kohtulahendis siiski kajastamist leiaks.

Esimese astme kohtute praktika näitab, et väga paljudel juhtudel toimetatakse hagimaterjalid või kohtukutse kostjale kätte ka TsMS 36. peatüki ("Kättetoimetamise erijuhud") normide alusel. Enamasti tähendab see seda, et dokument toimetatakse isikule kätte TsMS § 322 lg 1 tähenduses ehk antakse üle tema eluruumis elavale või perekonda teenivale vähemalt neljateistaastasele isikule.

Palju tehakse tagaseljaotsuseid ka olukorras, kus (eelkõige) hagi või kohtukutse on toimetatud kätte TsMS §-s 317 ette nähtud korras ehk avalikult.⁴ Näiteks on Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja 25. 04. 2007. a. tagaseljaotsuses tsiviilasjas nr 2-05-8484 (endine nr 2/228-19882/05) kättetoimetamise kohta märgitud: "*Kostjale toimetati hagimaterjalid koos kirjaliku vastuse nõudega kätte avalikult 26.02.2007.a väljaande Ametlikud Teadaanded kaudu. Kostja ei ole hagile ettenähtud korras vastanud, vastamiseks ettenähtud aja pikendamist ei ole taotlenud*".

TsMS sätted, mis reguleerivad tagaseljaotsuse peale kaja esitamise lubatavust, teevad mõõnduse, et **kaja võib esitada, kui hagi või kohtukutset ei toimetatud kostjale kätte isiklikult allkirja vastu**. Seega on eelnimetatud kaks võimalust (TsMS §-d 317 ja 322 lg 1) küll lubatud kättetoimetamise viisid, kuid pole samastatavad isiklikult allkirja vastu kättetoimetamisega. Toimetades menetlusedokumente kätte teisiti kui isiklikult allkirja vastu üleandmisega kujuneb olukord, kus seaduses ettenähtud tagaseljaotsuse tegemist puudutav

³ Viidatud kohtuasjas oli tegemist küll eelotsustuse küsimisega tagaseljaotsuse teatavakstegemise küsimuses, kuid vastav tõlgendus tuletati just menetluse algatamist käsitlevate dokumentide kättetoimetamist reguleerivate normide kaudu ning selles on viidatud ka mitmetele kaitseõiguse tagamise seisukohast üldisematele põhimõtetele.

⁴ Näiteks Harju Maakohtu Kentmanni kohtumajas 25. 04. 2007. a. tehtud otsus tsiviilasjas nr 2-05-8484 (endine nr 2/228-19882/05).

regulatsioon ja ka eelnõu seletuskirjas märgitud muudatuste eesmärk – muuta kaja esitamise aluseid rangemaks – tegelikult ei pruugi töötada. Analüüsitud praktikast tuleneb, et tegelikult on kostjatel enamikul juhtudest (tulenevalt kättetoimetamise praktikast) võimalik esitada TsMS §-le 415 tuginedes kaja. Et teha kindlaks, kas sellist olukorda võib pidada menetlusökonoomiat reaalselt takistavaks asjaoluks, taotlesime Justiitsministeeriumilt andmeid selle kohta, kui palju esitatakse tagaseljaotsuste peale kajasid. Justiitsministeeriumi poolt koostatud andmestikust nähtub, et ajavahemikus jaanuar 2007 kuni mai 2007 esitati 3837 tagaseljaotsuse kohta 25 kaja (alla 0,7% kõigist tagaseljaotsustest). Seega võib eelnimetatud andmete põhjal ilmselt väita, et menetlusedokumentide kättetoimetamise viisi ja tagaseljaotsuse tegemise lubatavuse omavaheline seos on TsMS-s kohaselt reguleeritud.

1.2. Menetlusedokumentide avalik kättetoimetamine

Vastavalt TsMS §-le 317 lg 3 avaldatakse avalikult kättetoimetatava dokumendi väljavõte väljaandes Ametlikud Teadaanded. Asja arutav kohus võib teha määruse, mille kohaselt võib väljavõtte ilmuda ka teistes väljaannetes. Väljavõttes peab TsMS § 317 lg 4 kohaselt **olema ära märgitud asja arutav kohus, pooled ja menetluse ese**, kättetoimetatavas dokumendis sisalduv **taotlus** ja hagi kättetoimetamise korral **hagile vastamise ettepanek, ettepaneku sisu ja ettenähtud selgitus**.

Kuigi avalikult kätte toimetatava dokumendi väljavõtte sisu kohta käiv TsMS § 407 lõige 4 seda otsesõnu ei ütle, peaks TsMS § 407 lõike 1 mõtte kohaselt olema hagi avaliku kättetoimetamise korral Ametlikes Teadaannetes avaldatud ka **hageja nõue ja hagi aluseks olevad asjaolud**, mis loetakse TsMS § 407 lõike 1 teise lause kohaselt kostja poolt omaksvõetuks.⁵

Alljärgnevalt on toodud mõned näited Ametlikes Teadaannetes avaldatud teadete kohta (näited hõlmavad eelkõige hageja nõude ja hagi aluseks olevate asjaolude kajastamist teates).

Näide 1

"Menetlusedokumentide avalik kättetoimetamine A.N.-le. Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja (Võru tn 12 Põlva) menetluses on AS EMT hagi A.N. vastu võla ja viivise, summas 1835.22 krooni, nõudes. Vastatavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TSMS) §-le 317 lg 1p 1 esitab Tartu Maakohus kostjale vastamise ettepaneku."

Näide 2

"Menetlusedokumentide avalik kättetoimetamine R.A.-le. Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja menetluses on AS EMT hagi R.A. vastu võlgnevuse nõudes. Nõude aluseks on AS EMT ja R.A. vahel 03.09.2004 sõlmitud liitumisleping. Kooskõlas TsMS §-ga 317 toimetab kohus taotluse alusel käesoleva teate avaldamisega hagi R.A.-le avalikult kätte. Avalikult kättetoimetatava dokumendi saab kätte Harju Maakohtu Kentmanni kohtumajast (Kentmanni 13, Tallinn, II korrus, kab 227). R.A. on kohustatud kohtule 60 päeva jooksul käesoleva teate avaldamisest esitama hagile vastuse. Vastuse tähtpäevaks mitteesitamise korral võib kohus hagi tagaseljaotsusega rahuldada. Mittevastamise korral teeb kohus tagaseljaotsuse teatavaks kohtu kantselei kaudu (Kentmanni 13, Tallinn, I korrus) 20.06.2007 kell 14.00."

⁵ T. Tampuu. Hagile vastamata jätmise ja poolte kohtuistungilt puudumise tagajärjed. - Juridica 2006, nr 2, lk 131.

Näide 3

"Hagiavalduse avalik kättetoimetamine I. L-le. Kooskõlas TsMS § 317 lg 1 p 1 määras kohus kätte toimetada I.L.-le hagiavaldus koos lisadega. Kohus teatab, et: **Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja menetluses on A.V. hagi I. L. vastu 24 335.05 krooni väljamõistmiseks. Hagi aluseks on asjaolu, et kostja on jätnud täitmata tema ja hageja vahel 28.08.2003 sõlmitud üürilepingust tulenevad kohustused.** Kostjal on võimalik kätte saada hagiavalduse ära kiri ja selle lisad Harju Maakohtu Kentmanni kohtumajast aadressil Kentmanni 13, Tallinn, II korrus, kabinet 206 igal tööpäeval kell 8.30-17.00. Kohus teeb kostjale ettepaneku esitada hagile kirjalik vastus 20 päeva jooksul käesoleva teate avaldamisest."

Esimeses näites sisaldub nõude sisu ja nõutav summa, kuid puudub viide nõude aluseks olevale võlasuhtele ja õiguslik kvalifikatsioon. Teises teates on olemas viide nõude aluseks olevale võlasuhtele, kuid puudub võlasumma. Kolmandas näites on viidatud nõude aluseks olevatele asjaoludele (üürilepingust tuleneva kohustuse rikkumine) ja selgelt välja toodud ka võlasumma.

Analüüsi autor peab vajalikuks rõhutada, et TsMS § 317 lg 4 ei sätesta tõepoolest kuigi täpselt, kas ja millises ulatuses peab teates kajastuma näiteks nõude õiguslik alus, samas võiksid kohtud kaaluda, kuidas maksimaalselt selgelt väljendada menetluse eset ja hageja taotlust (TsMS § 317 lg 4 p 1 ja 2). Viidatud normi eesmärgiks on ju tagada poolele, kellele ei ole muul viisil õnnestunud menetlusdokumenti kätte toimetada, arusaamine sellest, milles seisneb tema vastu esitatud nõue, millel see põhineb ja millise ulatusega see on. Autor leiab, et antud küsimuse näol võiks olla tegemist ühe ümarlaua-arutelu vääriva teemaga. Tulenevalt asjaolust, et tegemist on õigusriiklike põhimõtteid riivava menetlusvormiga, on tagaseljaotsuse regulatsioon seadustes üldiselt kujundatud ettevaatlikkuseprintsipi järgides.⁶ Samamoodi peaks autori arvates ettevaatlikkuseprintsipi järgima ka kohtupraktika.

2. Mõjuva põhjuse olemasolu kui menetluse taastamise alus

TsMS § 415 lg 1 kohaselt **võib kostja esitada tagaseljaotsuse peale kaja, kui tema tegevusetus, mis oli tagaseljaotsuse tegemise aluseks, oli tingitud mõjuvast põhjusest.** Mõjuvaks põhjuseks hagile vastamata jätmisel või kohtuistungile ilmumata jätmisel ja sellest teatamata jätmisel on **eelkõige** liikluskatkestus, poole ootamatu haigestumine või lähedase ootamatu raske haigus, mille tõttu isik ei saanud hagile vastata või kohtusse ilmuda ega saata kohtusse esindajat (TsMS § 422 lg 1).

Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja 09. märtsi 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 2-06-17327 on kaja rahuldamise ja menetluse taastamise põhjuseks olnud olukord, kus kostja on väidetavalt hagile vastanud digitaalselt allkirjastatud menetlusdokumentide saatmisega kohtule, samas ei ole nimetatud dokumendid Harju Maakohtuni jõudnud. Kostja esindaja oli samal ajavahemikul esindajaks ka ühes teises tsiviilasjas, kus esinesid samasugused tehnilised probleemid. Justiitsministeeriumi infosüsteemide talituse IT administraatori käest saadud info põhjal ilmnes, et ajavahemikus 20.12.2006 – 22.12.2006 on saatja (st kostja esindaja) meiliserver olnud kantud spämmeri/viirusesaatjate musta nimekirja cbl.abuseat.org poolt. Seetõttu on kohtu meiliserver keeldunud nimetatud serverist pärit kirju tol ajavahemikul vastu võtmast. Kostja esindaja leidis, et tema poolt esitatud kirjalik vastus hagiavaldusele ning taotlus käekirjaekspertiisi määramiseks ei jõudnud Harju Maakohtusse tehnilistel põhjustel. Tehniliste probleemide lahendamise praktika on puudulik ja digitaalallkirjastatud

⁶ C. G. Paulus. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuste tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn, 2002, lk 141, äärenr 339.

dokumentide e-posti teel saatmine on tsiviilkohtumenetluses uudne võimalus, mistõttu probleemide esinemine on võimalik. Samuti ei olnud kohtute infosüsteemi haldaja poolt välja töötatud üldlevinud nn. veateate süsteemi, mis teavitaks menetlusosalist juhul, kui tema poolt saadetud e-posti ei olnud võimalik vastu võtta, sest selles esinesid tehnilised puudused. **Kohus luges ülalkirjeldatud tehnilised probleemid mõjuvaks põhjuseks, mille tõttu kostja vastus ei jõudnud kohtuni ja taastas tsiviilasja menetluse.**

Mõjuva põhjuse olemasolu kindlakstegemise seisukohast on Tartu Ringkonnakohus oma 30. oktoobri 2006. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-04-1950 andnud tõlgenduse TsMS §-le 422 lg 2. Antud kaasuse asjaolude kohaselt saatis kostja päev enne kohtuistungit toimumist maakohtule faksiga taotluse istungi edasilükkamiseks seoses tema ootamatu haigusega ja edastas samas ka haigla tõendi, mille kohaselt ta viibib ravil. TsMS § 422 lg 2 kohaselt peab menetlusosaline või tema esindaja esitama kohtule tõendi oma haiguse põhjustamiseks, mis takistas hagile vastamast või kohtuistungile ilmumast, kusjuures **tõendist peab nähtuma, et haigust saab lugeda hagile vastamise või kohtuistungile ilmumise takistuseks**. Tõendi vormi ning selle väljaandmise tingimused ja korra kehtestab sotsiaalminister määrusega. Sama paragrahvi 3. lõike kohaselt ei välista nimetatud tõendi puudumine või puudulikkus haiguse põhjustamist muude dokumentidega. Maakohus leidis, et tõend, millest ei nähtu täpsemalt haiguse olemust ega seda, kas vastav haigus takistab isikut kohtuistungile ilmumast või mitte, ei tõenda mõjuva põhjuse olemasolu, mistõttu on olemas alus tagaseljaotsuse tegemiseks hageja nõudmisel. Ringkonnakohus leidis aga, et kuigi tõendist ei nähtu asjaolud, mis võimaldaksid anda hinnangut kostja tervislikule seisundile või asjaolule, kas isiku kohtusse ilmumise on takistatud, ei olnud maakohus selles olukorras õigustatud jätma esitatud taotlust ja tõendit tähelepanuta. Ringkonnakohus leidis, et **kahtluse korral oleks kohus pidanud pöörduma pädeva organi poole järelepärimisega või andma kostjale võimaluse esitada muid dokumente ilmumise takistatuse põhjustamiseks**.

Analüüsitava lahendite hulgas esines ka juhtum, kus kohus oli vastamise tähtajaks määranud 8. märtsi 2007, kostja esindaja aga palus vastamistähtaega pikendada. Kohus määras uueks vastamistähtajaks 18. märtsi. Kuna nimetatud päev langes pühapäevale, vastas kostja esindaja kohtule esmaspäeval, 19. märtsil. Kuid juba 14. märtsil oli kohus antud asjas teinud tagaseljaotsuse. Kostja esitas kaja, mille kohus ka rahuldab, märkides kaja rahuldamise alusena mõjuva põhjuse olemasolu hagile vastamata jätmiseks. Samas ei ole kirjeldatud olukorda õige pidada mõjuval põhjusel vastamata jätmiseks, sest tegelikult oli kostja kohtule ettenähtud tähtaja jooksul vastanud.

Veel ühe näitena, kuidas kohus on tõlgendanud mõjuva põhjuse regulatsiooni, võib tuua Harju Maakohtu 15. jaanuari 2007. a. määruse tsiviilasjas nr. 2-05-15007, millega jäeti rahuldamata tagaseljaotsuse peale esitatud kaja. Kaasuse asjaolude kohaselt jäi kostja esindaja korraldavale kohtuistungile hiljaks. Kohus luges kostja teatavaks ja tegi asjas tagaseljaotsuse, millega rahuldab hagi. Kostja palus menetluse taastada, kuna kostja esindaja viibis väidetavalt samal ajal kohtuistungil teises tsiviilasjas, mis pidi lõppema kell 14.00. Seoses poolte vahel kompromissi koostamisega nimetatud teises tsiviilasjas kohtuistung venis ja kostja esindaja jäi käesolevas asjas toimunud istungile hiljaks. Kohtumääruses märgiti järgmist: "*Kohus ei pea mõjuvaks põhjuseks asjaolu, et kostja esindaja oli 13.09.2006.a. kell 14.00 seotud teise kohtuprotsessiga. Tegemist ei ole mõjuva põhjusega TsMS § 422 tähenduses. Vastavalt TsMS §-le 422 lg 1 on mõjuvaks põhjuseks hagile vastamata jätmiseks või kohtuistungile ilmumata jätmiseks ja sellest teatamata jätmiseks eelkõige liikluskatkestus, poole ootamatu haigestumine või lähedase ootamatu raske haigus, mille tõttu isik ei saanud hagile vastata või kohtusse ilmuda ega saata kohtusse esindajat. Kohus nõustub hageja esindaja seisukohaga, et kuivõrd kohtuistung tsiviilasjas nr 2-06-10222 toimus samas kohtumajas ja samal korral, kus toimus kohtuistung tsiviilasjas 2-05-15007, oli kostja esindajal võimalus teavitada*

käesolevat tsiviilasja menetlevat kohtunikku tekkinud viivitusest. Kostja esindaja ei ole esile toonud ühtegi põhjust, millest nähtuks, miks ta ei saanud paluda teises kohtuasjas paariminutilise vaheaja tegemist, et teatada oma võimalikust hilinemisest käesolevat vaidlust lahendavale kohtunikule. Kohus märgib, et nähtuvalt 13.09.2006 kohtuistungi protokollist tsiviilasjas 2-05-15007 algas nimetatud istung kell 14.10 ja lõppes kell 14.20. Seega ei ole kostja esindaja viivituse näol tegemist paariminutilise istungile hilinemisega ning kostja esindaja pidi arvestama võimalusega, et tema hilinemist loetakse istungile mitteilumiseks. Kohus leiab, et vastutus võimalikust kohtuistungile hilinemisest teatamata jätmisest tulenevate negatiivsete tagajärgede eest lasub täielikult kostja esindajal endal. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku mõttega ei ole kooskõlas see, et poole esindaja hooletus või tegevusetus peaks kaasa tooma menetluse taastamise. Kohus peab silmas pidama ka poolte võrdsuse printsiipi, menetluse taastamine ühe poole esindaja kohustuste hooletu täitmise tõttu kahjustaks vastaspoole õigusi ja õiguspärast ootust ning võimaldaks asja asjatut venitamist. Seega asub kohus seisukohale, et antud menetluse taastamiseks puudub TsMS § 422 kohane mõjuv põhjus ja menetlus tuleb jätta taastamata."

3. Tagaseljaotsuse tegemist välistavad asjaolud

Üldine piirang keelab teha tagaseljaotsust abieluasjades ja põlvnemisasjades; ühisvara jagamise asjades jm abikaasade varalisi vahekordi puudutavates asjades võib tagaseljaotsuse teha juhul, kui seda saab lahendada eraldi muust abieluasjast (TsMS § 407 lg 4 ja 413 lg 4). Käesoleva analüüsi käigus läbi vaadatud esimese astme kohtu lahendite puhul ei ilmnunud probleeme nimetatud sätete kohaldamisel. Perekonnaasjades esines tagaseljaotsuseid vaid varaliste vaidluste korral ja seaduses lubatud juhtudel.

Piirangud hagile vastamata jätmise korral

- kostjale anti hagile vastamiseks ilmselt liiga lühike tähtaeg;
- kostjale ei teatatud hagile vastamata jätmise tagajärgedest;
- kostja on teatanud kohtule mõjuvast põhjusest hagile vastamata jätmiseks ja on seda põhistanud.

Piirangud kostja kohtuistungile ilmumata jäämise korral

- kohtuistungile ilmumata jäänud kostjat ei kutsutud istungile õigel ajal või kutses ei ole selgitatud istungilt puudumise tagajärgi või kui on eiratud muid istungile kutsumise nõudeid;
- kostja on teatanud kohtule mõjuvast põhjusest kohtuistungile ilmumata jätmiseks ja on seda põhistanud;
- kostja oli nõus asjas kirjaliku menetlusega või asja lahendamiseks tema osavõtuta.

Eelnimetatud piirangute mitteametamisest tulenevaid probleeme analüüsi käigus otseselt ei tuvastatud. Kuna peamiseks analüüsimeetodiks oli kohtulahendite uurimine, siis ei olnud enamasti näiteks võimalik teha kindlaks täpseid vastamistähtaegu ja seda, kas kostjale on selgitatud hagile vastamata jätmise või istungile mitteilumise tagajärgi, sest nimetatud asjaolud ei kajastu mitte niivõrd lahendites kui võrd teistes menetlusdokumentides.

Ühe väiksema probleemina võib siiski tõstatada küsimuse vastamistähtaegadest. TsMS § 394 lg 5 kohaselt on minimaalseks vastamistähtajaks 14 päeva (välisriigis asuva kostja korral 28

päeva). TsMS § 407 lg 5 p 1 räägib keelust teha tagaseljaotsust, kui hagile vastamiseks anti liiga lühike tähtaeg. Reeglina oli analüüsi käigus läbi vaadatud otsustes vastamistähtjaks märgitud 14-20 päeva. Samas võib 20 päeva olla keerulisema sisulise vaidluse korral ebapiisav. Selleks et tagada muu hulgas ka Euroopa Kohtu poolt viidatud kostja **tegelik** võimalus end kaitsta, peaks kohus vastamiseks vajalikku aega vastavalt asjaoludele hindama ja potentsiaalselt vaieldavamatel juhtudel ka põhjendama, vastasel korral võib juhtuda, et 20-päevast tähtaega loetakse liiga lühikeseks ja kostja kaitsevõimalusi rikkuvaks. Arvestama peab asjaoluga, et mitte kõiki tagaseljaotsuseid ei tehta asjades, kus nõude aluseks on suhteliselt selge ja üheselt mõistetav võlasuhe.

Analüüsivate lahendite hulgas leidus mitmeid tagaseljaotsuseid, mis on tehtud olukorras, kus hageja on andnud nõusoleku asja läbivaatamiseks kirjalikus menetluses, kuid kostja ei ole hagile vastanud.⁷ Kuna lihtsustatud menetlused (TsMS § 403-406) on hagimenetluse liikideks ning kostjal on ka selles olukorras vastamise kohustus, siis ei ole sellises olukorras tagaseljaotsuse tegemine keelatud.

Kostja vastuse tähendus maksekäsu kiirmenetluse ülekasvamisel hagimenetluseks

Pärnu Maakohtu menetluses olnud tsiviilasi nr 2-06-34341 algas maksekäsu kiirmenetlusena ja kuna kostja esitas vastuväite, siis toimus edasine menetlus hagimenetluses. Menetluse esemeks oli elatise nõue lastele. 23. aprillil 2007 tegi Pärnu Maakohus asjas tagaseljaotsuse, kuna kostja ei olnud kohtu määratud tähtjaks hagile vastanud. TsMS § 486 lg 1 lause 1 kohaselt juhul, kui võlgnik esitab makseettepanekule õigel ajal vastuväite, jätkab makseettepaneku koostanud kohus asja menetlemist hagimenetluses või annab asja üle maksekäsu kiirmenetluse avalduses nimetatud kohtule või poolte ühises taotluses nimetatud kohtule. TsMS § 487 lg 1 sätestab, et asja hagimenetluse korras menetlev kohus kohustab avaldajat viivitamata esitama oma nõude ja põhjendama seda hagiavaldusele ettenähtud vormis 14 päeva jooksul, kui maksekäsu kiirmenetluse avaldus ei vasta hagiavalduse nõuetele. Kostjale antakse omakorda § 487 lg 2 alusel nõude põhjenduse kättetoimetamisel tähtaeg hagile vastamiseks. TsMS § 495 lg 1 sätestab erinormi elatise asjades ja selle kohaselt juhul, **kui elatise nõue lahendatakse hagimenetluses, loetakse võlgniku vastuväited elatise nõudele kostja hagi vastuseks.** Kohus annab kostjale **vajaduse korral** täiendava tähtaja hagile vastamiseks, muu hulgas, kui hageja oma nõuet muudab või täiendavalt põhjendab. Eelneva põhjal võib püstitada küsimuse, kas tagaseljaotsuse tegemine ikka on lubatud olukorras, kus TsMS § 495 lg 1 alusel oleks kostja vastuse siiski saanud lugeda olemasolevaks. Vastus sellele küsimusele sõltub ilmselt TsMS § 495 lg 1 lause 2 eesmärgist: kui normi eesmärgiks on kostjale **täiendava vastamisvõimaluse** tagamine, siis ei tohiks tagaseljaotsuse tegemist pidada lubatavaks, sest esialgne vastus vastuväite näol oli ju olemas.

4. Hagi õigusliku põhjendatuse ja veenvuse hindamine, tagaseljaotsuse vorminõuded

TsMS §-s 442 lg 8 on sätestatud nõuded tavalise kohtuotsuse põhjendavale osale ja selle kohaselt märgitakse otsuse põhjendavas osas kohtu tuvastatud asjaolud ja nendest tehtud järeldused, tõendid, millele on rajatud kohtu järeldused, samuti seadused, mida kohus kohaldas. Kohus peab otsuses põhjendama, miks ta ei nõustu hageja või kostja faktiliste väidetega, samuti peab kohus otsuses kõiki tõendeid analüüsima. Kui kohus mõnda tõendit ei arvesta, peab ta seda otsuses põhjendama. TsMS § 444 lg 1 kohaselt võib tagaseljaotsusest jätta välja kirjeldava osa ja põhjendavas osas piirduda õigusliku põhjendusega.

⁷ Näiteks Tartu Maakohtu Tartu kohtumajas 30. aprillil 2007. a. tehtud tagaseljaotsused tsiviilasjades nr 2-06-15712 ja 2-07-8803 jt.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on õiguse ühetaolise kohaldamise huvides ning kohtupraktika ühtlustamise eesmärgil teatud tagaseljaotsuse regulatsiooni aspekte selgitanud 14. veebruari 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-152-06. Nimetatud määruses on Riigikohus märkinud, et "*kohus peab subsumeerima hageja esitatud asjaolud õigete õigusnormide alla (õigusakti kohaldamise otsustamine, TsMS § 438 lg 1). Seejuures peab kohus lähtuma sellest, et hageja väited ei vaja tõendamist, kuna seadus loeb need kostja poolt omaksvõetuks (TsMS § 407 lg 1 viimane lause). Kui hageja on hakis taotlenud tagaseljaotsuse tegemist, kuid hagiavalduses esitatud asjaolud ei ole õiguslikult veenvad, teeb kohus otsuse, millega jätab hagi rahuldamata (TsMS § 407 lg 6).*"

Alljärgnevalt on käesolevas analüüsis toodud näiteid sellest, kuidas on esimese astme kohtud esitanud tagaseljaotsustes õiguslikke põhjendusi.

Esimese niisuguse näitena võib tuua Viru Maakohtu Narva kohtumajas 30. aprillil 2007. a. tehtud tagaseljaotsuse tsiviilasjas nr 2-06-33243 (AS EMT hagi tarbijast teenuse saaja vastu: **Näide 4**). Nimetatud otsus sisaldas järgnevaid põhjendusi: "*Kohus, tutvunud hagiavaldusega ning uurinud tsiviilasja toimikus olevaid dokumentaalseid tõendeid leidis, et hagiavaldus on põhjendatud ja tsiviilasjas on võimalik teha tagaseljaotsus.*"

Vastavalt TsMS § 407 lg 1 ja lg 3 võib kohus hageja taotlusel või omal algatusel hagi tagaseljaotsusega rahuldada kohtuistungit pidamata hagiavalduses märgitud ja asjaoludega õiguslikult põhjendatud ulatuses, kui kostja, kellele kohus on määranud vastamise tähtaja, ei ole tähtaegselt vastanud, isegi kui see toimetati kätte avalikult. Sel juhul loetakse hageja esitatud faktilised väited kostja poolt omaksvõetuks. **Kuivõrd kostja vastuväiteid hagile ei esitanud, siis leiab kohus, et tal ei ole vaidlust hagi üle, mistõttu kuulub hagi rahuldamisele kogu haginõude 1526,60 krooni ulatuses.**

TsMS § 444 lg 1 kohaselt kirjeldava osa võib jätta välja tagaseljaotsusest ja kostja õigeksvõtul põhinevast otsusest, välja arvatud juhul kui on alust eeldada, et otsus kuulub tunnustamisele ja täitmisele väljaspool Eesti Vabariiki. Põhjendavas osas märgitakse üksnes õiguslik põhjendus. **Hagi on õiguslikult põhjendatud võlaõigusseaduse § 8 lg 2, § 76 lg 1, § 100, § 101 lg 1 p 1 ja p 6, § 108.**"

Näide 5

Antud juhul on tegemist Balti Investeeringute Grupi Pank AS-i ja tarbija vahelistest laenu- ja käenduslepingust tuleneva võla sissenõudmisega. Kohtuotsuse põhjendav osa oli järgmine.

"Kohus, tutvunud toimiku kõigi materjalidega, on jõudnud järeldusele, et hagiavaldus on põhjendatud ja kuulub rahuldamisele.

Võlaõigusseadus § 402 kohaselt on tarbijakrediidileping krediidileping, millega oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja annab või kohustub andma tarbijale krediiti või laenu ning § 76 lg 1 alusel kohustus tuleb täita vastavalt lepingule või seadusele. Sama seaduse § 113 lg 1 järgi rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral võib võlausaldaja nõuda võlgnikult viivitusintressi (viivis), arvates kohustuse sissenõutavaks muutumisest kuni kohase täitmiseni. Viivise määraks loetakse käesoleva seaduse §-s 94 sätestatud intressimäär, millele lisandub seitse protsenti aastas. Kui lepinguga on ette nähtud kõrgem intressimäär kui seadusjärgne viivisemäär, loetakse viivise määraks lepinguga ettenähtud intressimäär."⁸

⁸ Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja 11. aprilli 2007. a. otsus tsiviilasjas nr 2-06-32467.

Näide 6

Alljärgneva kohtuvaidluse objektiks on füüsilise isiku (tarbija) võlg tema ja EMT vahel sõlmitud liitumislepingu alusel talle osutatud teleteenuse eest. Kohtuotsuse õiguslik põhjendus piirdus järgneva:

*"Kohus leiab, et hagi on hagiavalduses märgitud asjaoludega õiguslikult põhjendatud ning hagi kuulub rahuldamisele vastavalt võlaõigusseaduse § 76 lg-le 1."*⁹

Näide 7

Antud juhul on jällegi tegemist Balti Investeeringute Grupi Pank AS-i ja tarbija vahelistest laenu- ja käenduslepingust tulenevate summade sissenõudmisega. Kohus on õigusliku põhjenduse tagaseljaotsuses esitanud alljärgnevalt: *"Hageja ja K.P. vahel 15.12.2005 sõlmitud tarbijakrediidilepingust nr 0500741/26kt ning hageja ja E.J. vahel 15.12.2005 sõlmitud käenduslepingust nähtub, et poolte vahel on võlasuhe. Võlaõigusseaduse (VÕS) § 402 kohaselt on tarbijakrediidileping on krediidileping, millega oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja annab või kohustub andma tarbijale krediiti või laenu. VÕS § 416 lg 1 kohaselt võib krediidiandja osamaksetena tagastatava krediidi puhul krediidilepingu tarbija makseviivituse tõttu üles öelda üksnes juhul, kui tarbija on täielikult või osaliselt viivituses vähemalt kolme üksteisele järgneva osamaksega ja krediidiandja on andnud tarbijale edutult vähemalt kahenädalase täiendava tähtaja puudujääva summa tasumiseks koos avaldusega, et ta ütleb selle tähtaja jooksul osamaksete tasumata jätmise korral lepingu üles ja nõuab kogu võla tasumist. VÕS § 8 lg 2 kohaselt on leping lepingupooltele täitmiseks kohustuslik. VÕS § 76 lg 1 ja § 82 lg 1 kohaselt tuleb kohustus täita vastavalt lepingule või seadusele kindlaks määratud tähtpäeval. VÕS § 100 kohaselt on kohustuse rikkumine võlasuhtest tuleneva kohustuse täitmata jätmise, sealhulgas täitmisega viivitamine. VÕS § 108 lg 1 kohaselt kui võlgnik rikub raha maksmise kohustust, võib võlausaldaja nõuda selle täitmist. VÕS § 113 lg 1 kohaselt rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral võib võlausaldaja nõuda võlgnikult viivitusintressi (viivis), arvates kohustuse sissenõutavaks muutumisest kuni kohase täitmiseni. Viivise määraks loetakse käesoleva seaduse §-s 94 sätestatud intressimäär, millele lisandub seitse protsenti aastas. Kui lepinguga on ette nähtud kõrgem intressimäär kui seadusjärgne viivisemäär, loetakse viivise määraks lepinguga ettenähtud intressimäär.*

VÕS § 158 lg 1 kohaselt on leppetrahv lepingus ettenähtud lepingut rikkunud lepingupoole kohustus maksta kahjustatud lepingupoolele lepingus määratud rahasumma. VÕS § 159 lg 1 kohaselt võib leppetrahvi kokkuleppimisel kohustuse rikkumise puhuks kahjustatud lepingupool lisaks leppetrahvile nõuda ka kohustuse täitmist.

VÕS § 142 lg 1 kohaselt käenduslepinguga kohustub käendaja kolmanda isiku (põhivõlgnik) võlausaldaja ees vastutama põhivõlgniku kohustuse täitmise eest. VÕS § 145 lg-te 1 ja 2 kohaselt vastutavad põhivõlgnik ja käendaja kohustuste rikkumise korral võlausaldaja ees solidaarselt, kui käenduslepinguga ei ole ette nähtud, et käendaja vastutab üksnes juhul, kui võlausaldaja ei saa nõuet põhivõlgniku vastu rahuldada. Käendaja vastutab käendatava kohustuse eest täies ulatuses. Ta vastutab ka kohustuse rikkumisest tulenevate tagajärgede, eelkõige viivise ja leppetrahvi maksmise ning kahju hüvitamise eest, samuti lepingust taganemise või lepingu ülesütlemisega seotud kulude hüvitamise eest. Võla põhivõlgnikult

⁹ VÕS § 76 lg 1 sätestab, et kohustus tuleb täita vastavalt lepingule või seadusele.

sissenõudmisega seotud kulude hüvitamise eest vastutab käendaja, kui talle anti sissenõudmise kavatsusest õigeaegse teatamisega võimalus neid kulusid vältida.

Hageja nõuab kostjalt tagastamata krediidisumma (põhivõlgnevuse) 4 677,66 krooni, sissenõutavaks muutunud tasumata intressi 785,54 krooni, viivise 83,17 krooni, leppetrahvi 935,53 krooni ning võla sissenõudmisega seotud kulude 1 450 krooni, kokku 7 931,90 krooni tasumist. Kostjad ei ole esitatud tõendite põhjal lepingutest tulenevat kohustust täitnud. Kohus leiab, et kostjalt tuleb välja mõista hageja kasuks solidaarselt 7 931,90 krooni."¹⁰

Näide 8

"Asjaolud: Pooled sõlmisid 31.08.2001 liitumislepingu, mille alusel osutas hageja kostjale teleteenust. Vastavalt lepingutele esitas hageja kostjale arved nr B02011461483, B01121279911, B01110976101 kokku summas 1790,45 kr. Hagiavalduse esitamise seisuga on kostja võlg 1720,80 kr, mis on käesoleva hetkeni tasumata. Hageja on kohtuvälises menetluses saatnud kostjale võlanõude, milles teavitas viimast tasumata arvetest ja andis täiendava tähtaja võlgnevuse likvideerimiseks. Hageja on arvestanud viivist alates viimase arve maksetähtpäevale järgnevast päevast kuni hagi esitamise kuupäevani 17.11.2006. Kostja on olnud viivituses 1706 päeva. Kostja viivisevõlg hageja ees on 4401,48 kr. Viivise arvestamisel on aluseks võetud kuu pikkusega 30 päeva ja aasta pikkusega 360 päeva. Viivise arvestus: $0,15\%$ päevas \times 1720,80 kr = 2,58 kr/päevas, 2,58 kr \times 1706 päeva = 4401,48 kr. Tulenevalt sellest, et viivis ületab põhivõlga ning lähtuvalt hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest, pidades ühtlasi silmas Eesti Vabariigi kohtupraktikat, on hageja huvitatud viivisest põhivõla ulatuses, s.o summas 1719,80 kr.

Lepinguga võttis kostja kohustuse maksta hagejale vastavalt esitatud arvetele raha. Lepinguga lahutamatuks lisaks on EMT teenuste kasutamise üldtingimused. Tingimuste p 5.1.1 kohaselt kohustus kostja täita lepingut, st vastavalt p-le 5.1.2 tasuma õigeaegselt teenuste arveid vastavalt tingimustes fikseeritud arvelduste korralt. Hageja esitas kostjale arved lepingus märgitud aadressil. Aadressi muutumisest ei ole kostja hagejat teavitanud. Vastavalt tingimuste p-le 5.1.5 alt kohustus kostja esimesel võimalusel teavitama hagejat oma nime, aadressi, kontakttelefoni või teiste rekvisiitide muutumisest koos uute andmete esitamisega. Eelnevast tulenevalt tuleb lugeda kostja vastavalt tingimuste p-le 5.3 arved saanuks. Arvete mittesaamine vastavalt tingimuste p-le 8.9 ei vabastanud siiski kostjat tasumise kohustusest. Tingimuste p-s 8.10 leppisid pooled kokku viivises määraga $0,15\%$ päevas tähtaegselt tasumata summast. Tingimuste p 8.7 kohaselt loetakse makse tasutuks summa laekumise hagejale. Eelnevast lähtudes võlgneb kostja hagejale 3440,60 kr, millest rahaline põhikohustus moodustab 1720,80 kr ning viivis 1719,80 kr."¹¹

Seega sisalduvad näidetena toodud tagaseljaotsustes asjaolude kirjeldus, õigussuhte kvalifikatsioon ja viited kohaldatavatele õigusnormidele väga erinevas ulatuses. Ka otsuse põhjendamise põhjalikkuse aste on väga erinev, mis näitab seda, et puudub ühtne arusaam põhjendamise ulatusele esitatavatest nõuetest.

Eelneva pinnalt tõusetub küsimus: **mida ikkagi pidada piisavaks õiguslikuks põhjenduseks**, sealhulgas millises ulatuses saab õigusnormidele viitamist pidada kohaseks? Kindlasti on kohase õigusliku põhjendatuse eelduseks see, et otsusest nähtuks korrektselt nõude alus. Näiteks ei saaks viidet üksnes VÕS sättele, mille kohaselt kohustus tuleb täita vastavalt lepingule või seadusele lugeda piisavaks õiguslikuks põhjenduseks. Analüüsi autori

¹⁰ Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja 25. aprilli 2007. a. otsus tsiviilasjas nr 2-06-14833.

¹¹ Pärnu Maakohtu Rapla kohtumajas 25. aprillil 2007. a. tehtud tagaseljaotsus tsiviilasjas nr 2-06-37397.

arvates on õiguslik põhjendus piisav juhul, kui see võimaldab õigussuhte korrektset kvalifitseerimist (nii nagu see toimub iga kaasuse lahendamisel). Selleks, et õiguslik põhjendus oleks veenev, peaks see sisaldama ka vähemalt nende asjaolude loetelu, mida TsMS § 407 lg 1 teise lause alusel peetakse kostja poolt omaksvõetuks.¹²

TsMS §-st 441 lg 1 koostoimes §-ga 442 lg 7 ja 8 tuleneb, et tagaseljaotsuses ei pea kohus tegelema tõendite analüüsimisega ega tuvastama asjaolusid. Samas on esimese astme kohtud mitmetes tagaseljaotsustes seda siiski ka teinud (näiteks on otsuses märgitud: "*hagi on tõendatud tarbijakrediidilepinguga, võlateatisega, lepingu ülesütlemise teatisega ja hinnakirjaga*" või "*hagiavaldusele lisatud tõendid tõendavad kostjapoolset kohustuste rikkumist*"). Antud juhul võib küsida, kust läheb piir ühelt poolt nõude aluseks olevate asjaolude tuvastatuks lugemise ja otsuses sellekohase teabe esitamise ning teiselt poolt tõendite analüüsimise ja hindamise vahel.

Kokkuvõtteks saab vorminõuete osas asuda seisukohale, et kohtud tõlgendavad tagaseljaotsuste vorminõudeid väga erinevalt.

5. Ringkonnakohtute praktika

Ringkonnakohtute praktika uurimine võimaldab teha järeldusi üldisematest probleemsetest kaasustest, sest kohtupidamise mitmeastmelisusest tulenevalt on just ringkonnakohtul esimesena võimalus (ja ka kohustus) korrigeerida vajadusel esimese astme kohtu poolt tehtud lahendeid.¹³ Samas on ringkonnakohtute roll tagaseljaotsuse peale kaebamise võimaluste eripärasid arvestades mõnevõrra piiratum.

TsMS § 420 lg 1 kohaselt ei saa kostja tagaseljaotsuse peale apellatsioonkaebust esitada, kuid võib esitada kaja. Hageja, kelle kohalolekul on tehtud tagaseljaotsus või kelle avaldust kostja vastu tagaseljaotsuse tegemiseks ei rahuldata ja jäetakse tema hagi rahuldamata, võib esitada otsuse peale apellatsioonkaebuse. Hagejale antud õiguskaitse võimalus viib menetluse kõrgemasse instantsi, samal ajal kui kostjale, kelle kahjuks tehti tagaseljaotsus, on antud võimalus taotleda menetluse taastamist kaja esitamise teel.

Käesoleva analüüsi käigus ilmnes, et tagaseljaotsuste kohta tehakse ringkonnakohtutes lahendeid väga vähe (KIS-i andmetele tuginedes võib väita, et alates uue TsMS jõustumisest ja seisuga 01. 04. 2007 on tehtud ja kättesaadavad 7 sellist lahendit). Antud valim on kindlasti liiga väike selleks, et teha ringkonnakohtute korrigeeriva rolli kohta märkimisväärseid järeldusi, kuid alljärgnevalt on mõningaid lahendeid siiski lähemalt vaadeldud.

Üheks näiteks, kus ringkonnakohus tühistas maakohtu poolt tehtud tagaseljaotsuse ja saatis asja uueks läbivaatamiseks esimese astme kohtusse, on Tallinna Ringkonnakohtu 10. novembri 2006. a. otsus tsiviilasjas nr 2-04-1037. Harju **Maakohus oli** kostjate istungilt puudumise tõttu **jätnud hagi tagaseljaotsusega rahuldamata, sest leidis, et hageja nõue ei ole õiguslikult põhjendatud**. Maakohtu **lahendi tühistamise põhjuseks oli** ringkonnakohtu otsuse motiivide kohaselt **nõuetekohase õigusliku põhjenduse puudumine tagaseljaotsuses**. Esimene küsimus, mis antud lahendite puhul tekib, on see, kas maakohtu otsus hagi rahuldamata jätmise kohta sai üldse olla käsitletav tagaseljaotsusena. Nii Harju

¹² TsMS § 407 lg 1 sätestab: Kohus võib hageja taotlusel või omal algatusel hagi tagaseljaotsusega rahuldada **hagiavalduses märgitud ja asjaoludega õiguslikult põhjendatud ulatuses**, kui kostja, kellele kohus on määranud vastamise tähtaja, ei ole tähtaegselt vastanud, isegi kui hagi toimetati kostjale kätte välisriigis või kui see toimetati kätte avalikult. Sel juhul loetakse **hageja esitatud faktilised väited** kostja poolt omaksvõetuks.

¹³ Mõõndusena tuleb märkida, et teatud juhul on selline korrigeerimisvõimalus antud ka esimese astme kohtule endale.

Maakohus kui ka Tallinna Ringkonnakohus tõlgendasid nimetatud asjas TsMS § 413 lg 1 ja leidsid, et juhul, kui hageja taotleb kohtuistungile ilmumata jäänud kostja vastu tagaseljaotsuse tegemist ja hagi ei ole õiguslikult põhjendatud, teeb kohus tagaseljaotsuse, millega jätab hagi rahuldamata. **Ringkonnakohus asus seisukohale, et seadus annab kohtule võimaluse jätta hagi kostja puudumisel tehtud tagaseljaotsusega ka rahuldamata.** TsMS § 410 sätestab: Kui kostja ei ilmu asja arutamiseks määratud kohtuistungile, teeb kohus kohale ilmunud hageja taotlusel kas tagaseljaotsuse, lahendab asja sisuliselt või lükkab asja arutamise edasi. Kui hageja vastavat taotlust ei esita või kui kohus taotlust ei rahulda, lükkab kohus asja arutamise edasi. Samas sätestab TsMS § 413 lg 1: Kui hageja taotleb kohtuistungile ilmumata jäänud kostja vastu tagaseljaotsuse tegemist, teeb kohus hageja kasuks tagaseljaotsuse tingimusel, et hagi on hagiavalduses märgitud ulatuses ja asjaoludega õiguslikult põhjendatud. Sel juhul loetakse hageja esitatud faktilised väited kostja poolt omaksvõetuks. **Kui hagi ei ole õiguslikult põhjendatud, teeb kohus otsuse, millega jätab hagi rahuldamata.** Ringkonnakohus märkis otsuses, et apellatsioonkaebuses sisalduv seisukoht, et kostja puudumisel oli võimalik hagi rahuldamata jätta vaid sisulise (kohtu poolt tuvastatud asjaolusid ja neist tehtud järeldusi sisaldava) otsusega on vale ja kuna TsMS § 413 lg-tes 3 ja 4 märgitud tagaseljaotsuse tegemist välistavaid asjaolusid antud juhul ei esinenud, võis kohus asja lahendada tagaseljaotsusega. Samas ei tulene niisugune tõlgendus otseselt normi sisust ja normi eesmärgi kaudu tõlgendades peaks kostja puudumisel hageja kahjuks tehtud otsus olema käsitletav pigem sisulise otsusena.¹⁴

Tsiviilasjas nr 2-04-1037 tehtud otsuses peatus kohus põhjalikult ka **õigusliku põhjendatuse** problemaatikal. Hageja poolt hagiavalduses välja toodud faktiliste asjaolude kohaselt oli hageja äriühingu aktsionäriks ja kostjad sama äriühingu juhatuse ja nõukogu liikmed, kelle kooskõlastatud ja kuritegude tunnustele vastava tegutsemise tulemusena tekitati hagejale väidetavalt oluline varaline kahju. Hageja leidis, et teda peteti aktsionäride lepingu¹⁵ sõlmimisel ja talle esitati valetavet, mille tagajärjel investeeris ta ühinguusse raha ning jäi sellest ilma. Hageja rõhutas, et tema arvates ei ole ühingu pankroti näol tegemist tavalise äririskiga seotud maksejõuetusega, vaid see tekitati kostjate tahtliku tegevusega ja et osaledes äriühingu juhtorganites, jätsid kostjad täitmata või täitsid mittenõuetekohaselt oma seadusest tulenevaid kohustusi, põhjustades sellega äriühingule ja selle aktsionäridele süüliselt kahju. Ringkonnakohus on otsuses märkinud: *"Maakohus, rikkudes menetlusõiguse normi, jättis kontrollimata, kas hagiavalduses märgitud faktilised asjaolud õigustaksid hageja nõuet (veenvuse kontroll). Tagaseljaotsuse sisu osas on samal seisukohal nii kohtupraktika kui õigusteooria (Christoph G. Paulus, Tsiviilprotsessiõigus, Tallinn, 2002, lk 142). Kuigi kohus on muude õigusnormide kõrval tsiteerinud ka ÄS § 315 lg-t 2 ja TsÜS § 46 lg-t 2 (kuni 01.07.2002 kehtinud redaktsioonis), ei ole ta neid seostanud läbivaadatava hagiga. Samas on kohus viidanud ka tõendamist käsitlevale menetlusõiguse normile, mis antud juhul ei ole kohane (tagaseljaotsuse tegemisel kohus ei hinda tõendeid). Hagiavaldusest ja selle täiendusest nähtuvalt oli hageja kahju hüvitamise nõue suunatud aktsiaseltsi juhtorganite liikmete vastu, kusjuures osa nõudest (1,25 miljonit krooni) oli jõustunud kohtuotsusega aktsiaseltsi pankrotimenetluses tunnustatud. Kuigi kohus tsiteeris nii ÄS § 315 lg-t 2, mille kohaselt juhatuse liikmed, kes on oma kohustuste täimata jätmise või mittenõuetekohase*

¹⁴ Saksa menetlusõiguse kohaselt on hageja puudumisel võimalik teha tema kahjuks otsus, mida tõepoolest nimetatakse tagaseljaotsuseks (nn "ebahtne tagaseljaotsus", mis on reguleeritud ZPO §-s 330). Samas ei ole antud juhul tegemist mitte millegi muuga kui tavalise hagi tagasilükkava otsusega, kus kohus peab hindama nõude põhjendatust vastavalt faktilistele asjaoludele. Kirjanduses rõhutatakse, et üldlevinud seisukoha järgi on tegemist sisulise kohtuotsusega. Vt. C. G. Paulus. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuste tegemise menetlus ja sundäitmine. Tallinn, 2002, lk 140, äärenr 336-337.

¹⁵ Aktsionäride lepingu sõlmimise eesmärgiks oli leppida kokku ühingu juhtimise põhimõtted.

täimisega süüliselt kahju tekitanud aktsiaseltsi võlausaldajale, vastutavad võlausaldaja ees solidaarselt aktsiaseltsiga, kui TsÜS § 46 lg-t 2, mille järgi juhatuse või seda asendava organi liikmed, kes on oma kohustuse täimata jätmise või mittenouetekohase täimisega süüliselt kahju tekitanud selle juriidilise isiku võlausaldajale, vastutavad solidaarselt võlausaldaja ees, kui juriidilise isiku varast ei jätku võlausaldaja nõude rahuldamiseks, ei öelnud ta, miks nimetatud õigusnormidele tuginev nõue on õiguslikult põhjendamatu. Hageja tugines hagiavalduses kostjate kui äriühingu juhtorganite liikmete süüliselale käitumisele, millega põhjustati äriühingu maksejõuetus, mis omakorda tekitas hagejale varalist kahju (s.h pankrotimenetluses tunnustatud nõue, mille rahuldamiseks võlgniku varast ei piisanud). Sellise hagi esitamise võimalus tuleneb otseselt äriseadustikust. Et hagi sisaldas ka muid nõudeid, mille aluseks olevate asjaolude õiguslik põhjendus võis olla küsitav, ning kostjate hulgas oli isikuid, kes ei olnud aktsiaseltsi juhtorgani liikmed, ei andnud see alust jätta hagi tervikuna rahuldamata. **Kohus tsiteeris küll õigusnorme, kuid ei selgitanud, miks nimetatud õigusnormidele tuginev nõue on õiguslikult põhjendamatu.**"

Seega on maakohu otsuse põhjendamatu kinnitavaks asjaoluks ringkonnakohtu järelduste kohaselt olnud peamiselt see, et **maakohus ei seostanud õigusnorme, millele ta tagaseljaotsust tehes viitas, konkreetse hagi aluseks olevate faktiliste asjaoludega.** Viidatud lahend seondub kaudselt¹⁶ ka eespool välja toodud üldisema probleemiga, mille kohaselt tagaseljaotsused on reeglina vähe põhjendatud (enamasti toob maakohus tagaseljaotsuses ära vaid viited õigusnormidele, seostamata neid hagi esitatud faktiliste asjaoludega. Hagi esitatud faktilised asjaolud (juriidilised faktid), mida TsMS § 407 lg 1 teise lause kohaselt peetakse tagaseljaotsuse korral kostja poolt omaksvõetuks, peavad aga olema õiguslikult piisavad hageja nõude rahuldamiseks ja kohus peab olema selles ka veendunud.¹⁷

Ringkonnakohtus on vaidlustatud ka Harju Maakohu tagaseljaotsus tsiviilasjas nr 2-05-3544. Viidatud asjas jättis Harju Maakohus hagi TsMS §-de 410 ja 413 lg 1 alusel tagaseljaotsusega rahuldamata, kuna kostja ei ilmunud 14. 03. 2006 toimunud eelistungile ja hageja palus hagi tagaseljaotsusega rahuldada. Kohus tagaseljaotsuse tegemist välistavate asjaolude esinemist ei tuvastanud. Kohtuotsuse kohaselt **"ei ole hagi õiguslikult põhjendatud, kuna ei ole teada, kas kostjal oli põhjendatud kommunalteenuste võlgnevus või mitte. Samuti ei ole hageja tõendanud, millal ja milliseid meeldetuletusi on ta kostjale teinud. Hageja esitatud väljatrükkist üüriarvestuse ja laekumise kohta ei nähtu, mida kostjale vaidlusalusel perioodil esitatud üüriarved endast kujutavad, millistest maksetest need koosnevad, kas need on põhjendatud ning kas ja millal on kostja need kätte saanud. Kostja vaidles sisuliselt hagile vastu, samuti ei teavitanud hageja kostjat nende aastate jooksul kommunalteenuste võlgnevusest. Kui kostjal oleks olnud võlgnevus ja ta oleks sellest koheselt teada saanud, oleks ta hakanud seda tasuma."**

Nimetatud asja vaatas läbi ka Tallinna Ringkonnakohus, kes tegi 7. juunil 2006. a. otsuse, millega tühistas maakohu tagaseljaotsuse menetlusnormide rikkumise tõttu. Ringkonnakohus märkis otsuses, et **"kostja kohtuistungilt puudumise tagajärjed on sätestatud TsMS §-s 410. Kui kostja ei ilmu asja arutamiseks määratud kohtuistungile, teeb kohus nimetatud normist tulenevalt ilmunud hageja taotlusel kas tagaseljaotsuse, lahendab asja sisuliselt või liikkab asja arutamise edasi. Tagaseljaotsuse tegemist kostja kohtuistungile ilmunata jäämise korral reguleerib TsMS § 413. Nimetatud paragrahvi lg 3 p 2 kohaselt ei tee kohus tagaseljaotsust, kui kostja on teatanud kohtule mõjuvast põhjusest kohtuistungile ilmunata jätmiseks ja on**

¹⁶ Kaudselt sellepärast, et antud juhul oli tegemist otsusega, millega kohus jättis hagi rahuldamata.

¹⁷ T. Tampuu. Hagile vastamata jätmise ja poolte kohtuistungilt puudumise tagajärjed. - Juridica 2006, nr 2, lk 129.

seda põhistanud. Kohtutoimikust nähtuvalt teatas kostja hagiavaldusele esitatud vastuses, et oma tervisliku seisundi ja 87-aastase ema raske haiguse tõttu pole tal võimalik kohtuistungil osaleda. Kuna kostja teatas enne kohtuistungit kohtule ilmumata jätmise põhjusest, ei olnud maakohtul alust tagaseljaotsuse tegemiseks. Pealegi ei olnud kohtul alust jätta hagi rahuldamata, sest kostja oli hagi osaliselt õigeks võtnud. TsMS § 440 lg 1 sätestab, et kui kostja võtab kohtuistungil või kohtule esitatud avalduses hageja nõude õigeks, rahuldab kohus hagi. Kuna kostja tunnistas võlgnevust osaliselt (kuid ilmselt vajab summa täpsustamist), oleks antud juhul olnud põhjendatud asja arutamise edasi lükkamine."

6. Muud probleemid

6.1. Hagi osaline rahuldamine tagaseljaotsusega

Kirjanduses on peetud mõnevõrra vaieldavaks, kas kohus saab hagi rahuldada tagaseljaotsusega osaliselt, kui hageja taotles tagaseljaotsuse tegemist, kuid hagi on õiguslikult põhjendatud vaid osaliselt. On leitud, et hagi osaline rahuldamine tagaseljaotsusega on kindlasti võimalik olukorras, kus hageja nõue koosneb iseseisvatest osadest, nii et on võimalik teha osaotsus (TsMS § 450). Tagaseljaotsusega hagi osaline rahuldamine iseseisvatest "osadest" koosneva hagi korral peaks olema võimalik ka kohtu enda algatusel, sest ülejäänud osas tagaseljaotsuse tegemata jätmine ei tähenda selles osas hagi rahuldamata jätmist.¹⁸ Küsimus on siiski selles, millises ulatuses on kohtul õigus teha hagi osalise rahuldamise kohta tagaseljaotsust muudel juhtudel (st juhul, kui TsMS § 450 ei ole kohaldatav). Analüüsi käigus ilmnes, et praktika on selles osas erinev.

Uurimisobjektiks olnud maakohtu lahendite hulgas esines lahendeid, kus hagi oli tagaseljaotsusega osaliselt rahuldatud. Näitena võib tuua Harju Maakohtu 30. aprilli 2007. a. tagaseljaotsuse tsiviilasjas nr 2-05-13672, kus hageja oli nõuet esitades arvestanud viivist alates 30.04.1998.a kuni 30.06.2002.a lähtudes TsK §-st 231 ning alates 01.07.2002.a kuni 30.06.2005.a lähtudes VÕS §-st 113. Kohus rahuldab hagi tagaseljaotsusega osaliselt, leides, et hageja nõue viiviste väljamõistmiseks oli põhjendatud vaid osaliselt. Kohus märkis otsuses, et **kuna võlasuhe tekkis enne 01.07.2002. a, siis tuleb arvestada viivist tulenevalt TsK § 231**. Vastavalt TsK §-le 231 lg 1 on rahalise kohustise täitmisega viivitanud võlgnik kohustatud maksma viivitamisaaja eest aastas kolm protsenti viivitatud summalt, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teistsugust protsendimäära. Sellest tulenevalt mõistis kohus viivise välja hagiavalduses nõutuga võrreldes väiksemas summas.

6.2. Menetluse jätkamise staadium kaja rahuldamise korral

Veel ühe probleemina, mis analüüsi käigus ilmnes, võib nimetada TsMS §-de 417 lg 2 ja 418 lg 1 tõlgendamist kohtute poolt. TsMS § 417 lg 2 kohaselt rahuldab kohus kaja ja taastab menetluse vastavalt kaja ulatusele **olukorras, millises see oli enne tagaseljaotsuse põhjustanud toimingute tegemata jätmist**. TsMS § 418 lg 1 teise lause kohaselt jätkub taastatud menetlus menetluse taastamise korral **vastavalt kaja ulatusele olukorras, milles see oli enne tagaseljaotsuse põhjustanud toimingute tegemata jätmist**. Samas on kohtud mõnel juhul alustanud taastatud menetlust uuesti algusest (näiteks eelmenetluse staadiumist olukorras, kus kostja ei ilmunud kohtuistungile).¹⁹ Niisugune praktika ei ole kooskõlas

¹⁸ T. Tampuu. Hagile vastamata jätmise ja poolte kohtuistungilt puudumise tagajärjed. - Juridica 2006, nr 2, lk 131.

¹⁹ Näiteks Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja 13. 04. 2006. a. otsus tsiviilasjas nr 2-04-1037.

tagaseljaotsuse regulatsiooni eesmärgiga ja on vastuolus TsMS §-s 418 lg 1 sätestatud protsessiökoonomia põhimõttega. Analüüsitud lahendite hulgas olid siiski ülekaalus need juhtumid, kus menetlust on tõepoolest jätkatud sealt, kus see pooleli jäi.²⁰

6.3. Edasikaebamise korra märkimine tagaseljaotsuses

Lisaks eelnevale ilmnes, et analüüsi objektiks olnud tagaseljaotsustes on kohtud erinevalt esitanud edasikaebamise korda puudutava osa. TsMS § 442 lg 6 sätestab, et kohtuotsuse resolutsiooni juures märgitakse muu hulgas otsuse edasikaebamise kord ja tähtaeg, sealhulgas kohus, kuhu kaebus tuleb esitada, ning viide, et kaebus võidakse lahendada kirjalikus menetluses, kui kaebuses ei taotleta selle lahendamist istungil. Tagaseljaotsuses märgitakse õigus esitada otsuse peale kaja.

Analüüsitavates tagaseljaotsuste kohaselt on maakohtute praktika edasikaebamise korra sätestamise osas erinev. Näiteks on küsitav, kas saab lugeda piisavaks vaid järgnevat märget tagaseljaotsuses: *"Kostjal on õigus esitada tagaseljaotsuse peale kaja 14 päeva jooksul arvates tagaseljaotsuse kättesaamisest lisades kajale kõik asja ettevalmistamise lõpuleviimiseks vajalik. Kaja peab vastama TsMS § 416 sätestatud nõuetele."*

Ka edasikaebamise korra sisu on maakohtud mõistnud erinevalt, mõnel juhul käsitletakse sellena kaja esitamise regulatsiooni selgitamist, mõnel juhul tagaseljaotsuse peale apellatsioonkaebuse esitamise korra esitamist otsuses, mõnel juhul tuuakse ära nii kaja kui apellatsioonkaebuse esitamise reeglistik. Näiteks sätestab 30. 04. 2007. a. Harju Maakohtu Tartu mnt kohtumajas tehtud tagaseljaotsus tsiviilasjas nr 2-05-18319: *"Hagejal on õigus esitada kohtuotsuse peale apellatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul kohtuotsuse kättesaamisest, kuid mitte hiljem kui viie kuu möödumisel esimese astme kohtu otsuse avalikult teatavastegemisest (30.04.2007.a). Kostja võib esitada tagaseljaotsuse peale kaja Harju Maakohtu Tartu mnt kohtumajale 28 päeva jooksul tagaseljaotsuse kättesaamisest (st 30 päeva möödumisel tagaseljaotsuse resolutsiooni ilmumise päevast väljaandes Ametlikud Teadaanded)."*

Üheks võimalikuks küsimuseks on, kas edasikaebamise korras peaks sisalduma viide kaja esitamise aluste piiratusetele (mõjuv põhjus *etc*). Kui kohus teab, et hagi/kohtukutset ei ole kostjale isiklikult allkirja vastu kätte toimetatud, siis on kaja esitamine faktiliselt muidugi piiramatu. Siiski võiks kaaluda kaja esitamise aluste kui vaidlustamist piiravate asjaolude märkimist tagaseljaotsuses.

Kokkuvõte

TsMS eelnõu seletuskirjas on märgitud: "Teadvustamaks menetlusosalistele määratud kohtuistungil osalemise olulisust nii asja kiirema kui ka ökonoomsema lahendamise seisukohalt, on eelnõus tõhustatud tagaseljaotsuse tegemise võimalusi. Kohus peab eelnõu kohaselt ühe poole taotlusel vastaspoole puudumisel tegema vastavasisulise tagaseljaotsuse kohaloleva poole kasuks või lahendama hagi toimiku materjalide alusel. **Tagaseljaotsuse vaidlustamisele** on eelnõus seatud **senisest rangemad reeglid.**"²¹

²⁰ Näiteks Harju Maakohtu Liivalaia kohtumaja 03. aprilli 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 2-07-3514 on märgitud: "Taastada menetlus tsiviilasjas nr 2-07-3514. Jätkata kohtuistungil asja läbivaatamist 22. mail 2007 kell 10:30 Harju Maakohtu Liivalaia kohtumajas, kutsudes istungile poolte esindajad."

²¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu. Seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=033370012&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>.

Praktikas on menetlusdokumentide kättetoimetamine isiklikult allkirja vastu pigem erand kui reegel ja tagaseljaotsuse peale kaja esitamise võimalus vastavalt TsMS §-le 415 lg 1 p 1 enamasti garanteeritud.

Analüüsi tulemusena võib kokkuvõtlikult viidata alljärgnevate olulisemate probleemide esinemisele tagaseljaotsuste tegemist puudutavate menetlusnormide rakenduspraktikas:

1. Tagaseljaotsuste **õigusliku põhjendatuse vajalikku määra mõistavad esimese astme kohtud väga erinevalt**, alates sellest, et piiratakse vaid viitega VÕS §-le 76 lg 1 ja lõpetades sellega, et esitatakse põhjalik õiguslik kvalifikatsioon koos hageja poolt nõude alusena nimetatud asjaolude äranäitamise ja erinev on ka praktika tõenditele viitamise ja nende analüüsimise osas.
2. **Probleemid seoses kättetoimetamisega.** Kuna kättetoimetamine isiklikult allkirja vastu ei ole paljudel juhtudel mingil põhjusel osutunud võimalikuks (otsustes kajastuvad selleks tehtud jõupingutused väga erinevalt), siis on üsna **levinud hagi/kohtukutse kättetoimetamine pereliikme kaudu või avalikult** (teadaande avaldamisega Ametlikes Teadaannetes). Kajasid esitatakse Justiitsministeeriumi andmetel tagaseljaotsuste peale väga vähe (vähem kui 0,7%-l juhtudest), seega ei ole menetluse taastamine massiline ega kujuta endast menetlusökonoomiat riivavat probleemi. Mis puudutab aga teadete avalikku kättetoimetamist, siis praegu **puudub ühtne praktika selles osas, millises ulatuses ja vormis peaks avaliku kättetoimetamise korral sisalduma teates nõue, selle aluseks olevad asjaolud ja õiguslik kvalifikatsioon.**
3. **Esineb eksimusi normi vastu, mille kohaselt menetluse taastamisel tuleb menetlust** (menetlusökonoomia eesmärgil) **jätkata sellest staadiumist, kus see pooleli jäi.**
4. Seoses mõjuva põhjuse hindamisega võib välja tuua asjaolu, et TsMS eelnõu seletuskirjas on küll rõhutatud, et tagaseljaotsuste regulatsiooni on soovitud karmistada, kuid see ei tähenda, et eesmärgiks oleks olnud ka näiteks mõjuva põhjuse olemasolu hindamise põhimõtete rangemaks muutmine. Koos põhistamise instituudiga tuleks **mõjuva põhjuse kindlakstegemisel lähtuda sellest, et juhul, kui istungilt puudunud isik ei ole küll esitanud kohast tõendit, kuid on oma puudumist põhistanud, tuleks isikule anda võimalus nõuetekohane tõend siiski esitada.** Niisugune lähenemine on kooskõlas tsiviilasja õige ja kiire menetlemise ja poolte protsessuaalsete õiguste tagamise eesmärgiga ja vastavat praktikat järgivad analüüsi aluseks oleva uurimismaterjali kohaselt ka ringkonnakohtud.

Margit Vutt

Õigusteabe osakond

analüütik